

I. Що е секта?

Обикновено, когато попитаме някого какво според него означава думата секта, попитаният се задоволява с изброяването на известни в обществото организации и групи, уличени в сектантство. Това обаче съвсем не е отговорът, който търсим, защото ние знаем, че въпросът е много по-дълбок и достига до незримите дълбини на човешкия дух. За да се откъснем от този затворен логически кръг, тук трябва да опитаме да анализираме абстрактното понятие сектантство, след което с помощта на постигнатите изводи да потърсим и издирваната от богослови и философи дефиниция за секта. Разграничавайки се от общоприетите в светските среди несъвършени определения за секта и сектантство, гравитиращи по-скоро около социологията, отколкото изпълнени с богословско съдържание, още сега ще направим първата крачка: сектантството не е социална категория, сектантството е състояние на духа.

Съвременните тенденции да се изключва от езикова употреба терминът секта поради своето плаващо и недефинирано съдържание не снемат проблема. Предложението секта да се замени с изрази от типа нетрадиционно изповедание или новосъздадена религия е продиктувано от дипломатични и морални съображения, но би могло да въвлече ума към съвършено различни асоциации, противоречащи на действителността. Подобни рискове не са изключени, когато правим опит да обективираме едно явление, в чиято основа лежи индивидуалното религиозно съзнание.

Да започнем оттук: какво наричаме секта? Сектантството е начин на мислене, чувстване и поведение (начин на живот), предполагащ заробване на човешката личност. Следователно секта е общество, организирано според сектантския начин на живот; общество, което заробва човешката личност. Това е част от видовото отличие на понятието секта, същественият признак на неговото съдържание. За да бъдем последователни, трябва да се обясни какво разбираме тук под думата личност.

Често пъти, когато разсъждаваме за личността, допускаме груба грешка, смятайки, че личност и индивид са едно и също нещо. Личността е духовна реалност, а индивидът - интелектуална категория, означаваща най-нисшата степен в йерархията на логическото деление род-вид-индивид. В този смисъл, да наричаме личността индивид означава да принижяваме нейното значение, а оттам - да обезценяваме човешкия живот. Индивидът е социална и биологическа категория. Личността не може да бъде класифицирана. Човешкото мислене е устроено така, че то може да "улови" с категориалния си апарат единствено същности, познаваеми като нещо, като субстанция, като мисловен предмет, който отговаря на въпроса "що е това?", и качества, приписващи се или отричащи се за тези същности ("какво е това?"). Личността обаче не е нещо, тя е някой, а този някой би могъл да бъде потърсен единствено с въпроса "кой е той?", но не и с въпроса "какво е това?". "Човешката личност", пише Василий Лоски, "не може да бъде изразена в понятия. Тя се изплъзва от всякакво рационално определение и дори не се поддава на описание, защото всички свойства, с които бихме се опитали да я охарактеризираме, се срещат и у другите индивиди. Личното може да се възприема в живота само чрез непосредствената интуиция или да се предава чрез произведенията на изкуството. Когато казваме: "това е Моцарт" или "това е Рембранд", всеки път попадаме в "сферата на личното", която никъде няма еквивалент".

Според формулировката на богослова Христос Янарас, "всяко човешко същество представлява само по себе си личностна екзистенция, способна да "ипостазира" своя живот като любов, като свобода по отношение ограничеността на тварната природа и на каквато и да било необходимост". Следователно сектантството е тази болест на духа, която поражда именно способността на личността да ипостазира (оличностява) своя живот, да реализира своята свобода и своята любов. Пребивайки в сектантския начин на живот, преставаш да бъдеш "някой", индивидът заема мястото на личността, вместо небе над главата имаш сламен навес, създаващ лъжлива илюзия за небе.

II. Същност на сектантското съзнание

Сектантството е начин на живот, мислене и поведение, по същество предполагащ заробване на човешката личност. Следствие от това е отчуждението, което бива отчуждение от себе си и отчуждение от другите. Съгласно чл. IX на Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи, "всеки има право на свобода на мисълта, съвестта и религията". Оттук по необходимост следва, че съществуването на сектантство и сектантски организации противоречи на едно основно човешко право, а борбата със сектите като организации, ограничаващи това право, е напълно в съгласие с горесцитирания международноправен документ.

Условно разпознаваме обективни и субективни белези на сектантството: първите имат отношение към живота на сектантските групи, а вторите се отнасят до конкретния индивид и произхождат от него. Необходимо е да отбележим, че ако за секта говорим тогава и само тогава, когато имаме предвид група от хора, организирани според белезите на сектантския начин на живот, то сектантството би могло да съществува самостоятелно или да се разкрива дори и в религиозни общности, които не отговарят на обективните белези за секта. Този факт произхожда от обстоятелството, че религиозният живот на личността не се определя от общността, към която тя се афишира, а тъкмо напротив - духовният опит на конкретния човек или на групата от хора, които се стремят да водят подобен начин на живот, определя дали тази група ще бъде обособена като секта.

1. Обективни белези на сектантството Според доклад на френска парламентарна комисия, към януари 1996 г. във Франция съществуват 172 секти и най-малко 800 сателитни сектантски организации. Основавайки се на опита, който натрупа нашето общество в сблъсъка с проблемите на сектантството, и вземайки предвид изводите от гореспоменатия доклад, следва да заключим, че обективните белези на изследваното от нас явление се свеждат до:

- психическа дестабилизация;
- прекомерна финансова зависимост от организацията и прекъсване на финансовата помощ в случай на изпадане във финансова неблагоприятност;
- прекъсване на отношенията със семейството и приятелските среди;
- физическа злоупотреба: малтретиране, увреждане;
- отчуждение;
- незаконно практикуване на медицина;
- сексуален тормоз: кръвосмешения, изнасилвания, проституция;
- системно обучение на децата в доктрините на организацията;
- проблеми със закона: противообществени прояви, нарушаване на обществения ред;

- внедряване в обществените структури;
- агресивна пропагандна дейност;

Всички изброени дотук обективни белези на сектантството сами по себе си представляват отражение и следствие от един по-дълбок начин на живот в сектата и в отделното човешко съзнание, признаците на който условно ще наречем субективни белези на сектантството.

2. Субективни белези на сектантството.

Както вече споменахме, сектантството е явление, което третира един начин за моделиране на човешкото съзнание, водещ до заробване на човешката личност. Това явление се наблюдава както в общностите, обособени като секти, така и самостоятелно, а също и в религиозни организации, които са традиционни вероизповедания и не предполагат в себе си появата на сектантство. А то включва в себе си:

- строга догматична система:

- общозадължителна доктрина, която ограничава периферията на познавателните способности и лишава човека от присъщото му индивидуално мислене;

- Православната църква също разполага със своя догматика, която обаче не се явява край, а начало на богопознанието; догматичните формули в Православието са творчески създадени чрез дейността на Църквата; онова, което не се отнася пряко до догматите, притежава относителна свобода на тълкувателните критерии; освен това догматите в Православието са плод на Откровението и общия глас на цялата Църква и не са собствено система в общоприетия смисъл на думата;

- обикновено източникът на сектантската догматика изхожда от един човек или малка група от хора, които притежават неоспорим авторитет сред паството си;

- категорично разделение на “правоверни” и “заблудени” (респ. “спасени” и “осъдени”):

- подобно разделение е присъщо на не една религия, но в сектантското съзнание то е абсолютизирано и пречи на нормалното общуване между хората; създава излишни предразсъдъци и свободното общение на междуличностна основа е напълно или почти невъзможно;

- най-често правоверните се считат за вече спасени или духовно по-усъвършенствани от останалите, като дори могат да изпитват подсъзнателно доволство от гибелта на заблудените;

- това разделение получава по-дълбока емоционална украса и не се свежда само до изповядването или неизповядването на едно и също учение, което се осъзнава;

- отричане на философското осмисляне върху света, светската наука и рационализма:

- тъй като философската рефлексия предполага свободно творчество, чуждо на сектантския религиозен модел, тук съвсем се отрича възможността за индивидуално интелектуално осмисляне на света;

- в Православието самата догматика е философия на вярата, а християнската философия е философия, произтичаща от вярата;

- понятията, методите и категориите в православната терминология до голяма степен са заимствани от античната философия, а съвременната философия в повечето аспекти е почерпила своите проблеми и пътя за тяхното разрешаване от християнската философия;

- култ към самодостатъчен и обективен авторитет в лицето на отделен човек, група от хора, книга или изобщо нещо, общопризнато за абсолютно авторитетно или свещено (вид духовен “фетишизъм”):

- доктрината, която обективно произтича от авторитета, се стреми да колективизира вярата и да впрегне свободната воля на човека; тази доктрина би могла да бъде тълкувана и дори в случай на нужда да се изменя, но е напълно забранено да се подлага на съмнение самият авторитет;

- Православието е напълно чуждо на традицията да се робува на един или друг авторитет - било творба или човек, приет за самодостатъчен.

- строго регламентирана и йерархически подредена организация, подчиняваща се на

директиви от най-висшата инстанция:

- този фактор е почти задължителен за формирането на сектантско общество; тук именно се разкрива тоталитарният характер на този вид общество; чрез своята организация сектата се намесва грубо и вероломно в личния живот на човека и от личен той се превръща в колективен;

- пренасяне на личната съвест върху централизираното управляващо колективно звено в обществото:

- белег, близък до структурата на тоталитарната държава; всъщност, сектата е една тоталитарна организация; тук човекът престава да бъде личност,

да се самоосъзнава: той мисли чрез своя идол, пастор, гуру...;

- среща се и при хора, които неправилно разбират учението за Църквата;

- религиозен фанатизъм:

- доста познато за световната история явление; белег, съвсем не задължителен за сектантското съзнание, тъй като последното може да се основава на синкретични принципи;

- фанатизмът е болест за човешкия дух и може да се срещне дори и при атеисти; той не е рационално обясним и е изцяло емоционален;

- фанатиците са в по-голямата си част егоцентрици, егоисти по характер;

- недопускане на външни идейни влияния и секуларизация вътре в сектантското

общество:

- всичко, което не идва от управляващото звено, е вредно за организацията; възможността да се подрони авторитетът на централизираното съзнание идва именно от общението с извънсектантски идейни течения;

- повечето секти, които целят експлоатация на човешкия дух, забраняват на своите членове да влизат в досег с информация, литература или хора, чужди на организацията; такива секти отричат творчеството и културата като съблазън за душата на човека;

Следва отново да се подчертае, че сектантството не е присъщо само на сектите - то е вътрешно състояние на душата, нагласа на индивидуалното съзнание, особен вид несвободно и неистинно религиозно преживяване, проява на болна мистика. Горепосочените белези на сектантството показват в най-общи щрихи формите на духовно робство, характерни за сектантското съзнание и сектите. Тези форми от своя страна се разклоняват на множество подвидове.